

JÍDLO NÁS SPOJUJE

Metodika výukového programu

45 min

13+, 2. stupeň ZŠ

PĚS
TUJ
PLA
NETU

Vypracovali: Maroš Prčina a Petra Milková

Ekumenická akademie, 2019

www.ekumakad.cz

Titulní fotka: Colleen Wainwright/DFID, CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=26240076>

Výukové materiály vznikly v rámci projektu podpořeného Magistrátem hlavního města Prahy. Obsah je zcela na odpovědnosti Ekumenické akademie a nemůže tak být považován za stanovisko MHMP.

JÍDLO NÁS SPOJUJE

Metodika výukového programu – verze pro 45 min

Anotace:

Výuková lekce se věnuje environmentálním souvislostem produkce a spotřeby potravin v současném světě, které kromě etických a sociálních otázek (pracovní podmínky místních zaměstnanců, pěstitelů a pěstitelky) zahrnují i nadměrnou spotřebu a znečišťování důležitých přírodních zdrojů naší planety (voda, půda, ovzduší). V rámci lekce jsou žáci seznamováni s faktickými informacemi, sami je ověřují a jsou vybízeni k přemýšlení nad možnostmi řešení předkládaných problémů – to je zejména snížení spotřeby dovážených potravin, podpora lokálního ekologického zemědělství a zvýšení poptávky po potravinách ze sociálně a environmentálně přijatelné produkce. Výuková aktivita má potenciál oslovit žáky a motivovat je k zájmu o původ potravin a globální souvislosti potravinového průmyslu. Snaží se ukázat, jakými problémy trpí náš současný globální potravinový systém a jakému tlaku jsou vystaveni drobní zemědělci ze zemí globálního Jihu. Jejich činnost je ohrožena v mnoha směrech – zábory půdy, patenty, kolísající ceny na světových burzách i zamezení přístupu na trh. I v Evropě každoročně zanikají desítky tisíc rodinných hospodářství, zejména kvůli tržnímu tlaku na snižování nákladů a zvyšování cen vstupů.

Lekce zároveň poukazuje na zajímavé pozitivní příklady, jak to jde jinak a motivuje žáky k většímu zájmu o to, odkud je jídlo, které jíme, jaké je jeho složení nebo za jakých podmínek bylo vyrobeno.

Cílová skupina: 13+, 2. stupeň ZŠ

Cíl aktivity: informovat o environmentálních souvislostech produkce potravin, propagovat udržitelný způsob spotřeby a nakupování potravin.

Vzdělávací oblasti dle RVP_ZV: Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a zdraví, Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací cíle: Podněcovat žáky k tvořivému myšlení, otevřené komunikaci, schopnosti spolupracovat a ověřovat informace. Rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě

Klíčová otázka:

Jaké dopady má výroba a obchodování s potravinami v současné globální průmyslové produkci na životní prostředí a pracovníky produkující potraviny?

Obsah

Doporučený časový harmonogram.....	4
METODIKA.....	4
Aktivita 1: <i>Je s potravinami nějaký problém?</i>	4
Aktivita 2: Video <i>Místo růstu trocha půstu – 1. část</i>	4
Aktivita 3: „ <i>Ano, máme problém.</i> “.....	5
Aktivita 4: „ <i>A ne jeden, ale proč?</i> “ Skupinová analýza problému.....	5
Aktivita 5: „ <i>A co já s tím?</i> “ Hledání řešení / prevence.....	6
Aktivita 6: <i>Prezentace</i>	6
Aktivita 7: <i>Místo růstu trocha půstu – 2. část</i>	7
Aktivita 8: <i>Jídlo nás spojuje!</i>	7
PŘÍLOHY.....	8

Příloha 1.....	8
Příloha 2 – Případové studie.....	9
Nerovné vyjednávání obchodních řetězců a dodavatelů.....	11
Další informace k tématu – pro učitele / lektory.....	13
1. Klima se mění – tady a teď.....	13
2. Globalizace a potraviny – Co děláme špatně.....	14
3. Cesta potravin.....	17
ZMĚNA JE NA NÁS. JAK SE MŮŽEME ZAPOJIT?.....	18

Doporučený časový harmonogram

Název aktivity	Typ aktivity	Doba trvání
Aktivita 1: <i>Je s potravinami nějaký problém?</i>	Brainstorming a video (první část)	2 min
Aktivita 2: <i>Místo růstu trocha půstu – 1. část</i>	Video	4 min
Aktivita 3: <i>Ano, máme problém.</i>	Čtení pracovních textů	4 min
Aktivita 4: <i>A ne jeden, ale proč?</i>	Skupinová analýza dílčího problému	5 min
Aktivita 5: <i>A co já s tím?</i>	Hledání řešení; ve skupině	4 min
Aktivita 6: <i>Prezentace</i>	Prezentace skupin a diskuze	15 min
Aktivita 7: <i>Místo růstu trocha půstu – 2. část</i>	Video	5 min
Aktivita 8: <i>Jídlo nás spojuje!</i>	Reflexe a zpětná vazba formou diád	6 min

METODIKA

Aktivita 1: *Je s potravinami nějaký problém?*

Typ aktivity: Brainstorming a video (první část)

Doba trvání: 2 minuty

Pomůcky: -

Cíl: žáci se zamyslí, co již vědí o současných problémech s produkcí a spotřebou potravin.

Průběh:

Žáci jsou vyzváni, aby se zamysleli nad tím, zda existují kolem produkce potravin a spotřeby potravin nějaké problémy. Otázka může být zaměřena buď nespécificky nebo může být zdůrazněn globální aspekt. Další variantou je uvést otázku prohlášením, že se lidstvo potýká s mnohými problémy a ptát se na to, jaké problémy to jsou.

Přechod k další aktivitě:

Např. „*Některými z problémů, které vás napadly, se budeme zabývat. Lidstvo ale čelí i dalším výzvám v souvislosti se zemědělstvím a tím, aby nikdo nemusel trpět hladu. Na jednu z největších výzev se můžeme podívat...“*

Aktivita 2: *Video Místo růstu trocha půstu – 1. část.*

Typ aktivity: Video

Doba trvání: 4 minuty

Pomůcky: data projektor, počítač, reproduktory

Cíle: Žáci si uvědomí rizika klimatické změny, globálnost tohoto problému a provázanost lidských aktivit se životním prostředím.

Průběh: Video *Místo růstu trocha půstu* (česky; celková délka: 8,5 min), je vhodné promítnout nyní pouze **do 3 min 50 sec**. Druhá část videa je vhodná až jako **Aktivita 7**. Odkaz na video:

<https://www.youtube.com/watch?v=xnG2POOZUts>

Přechod k další aktivitě: „*Jak jste viděli ve videu, globální klimatická změna způsobuje opravdu závažné problémy na mnoha místech světa. Výjimkou není ani Česká republika. Určitě víte o tom, že v posledních letech v Česku panuje vážné sucho. Změna klimatu naneštěstí není jediný problém, s nímž se musíme, my lidé, vypořádat, pokud se chceme vyhnout problémům jako jsou nedostatek potravin, pitné vody a podobně. Pojďme se podívat, jaké další výzvy kterým lidstvo čelí...*“

Pozn.:

Alternativní varianta je promítnout video celé dohromady v rámci **Aktivity 7**. Pokud není možné pustit v hodině video, lze video vynechat. V takovém případě je vhodné zařadit v rámci **Aktivity 3** text tematizující dopady globální změny klimatu - **Drastické změny počasí a úbytek vody ve stepi**.

Aktivita 3: „Ano, máme problém.“

Typ aktivity: Čtení pracovních textů.

Doba trvání: 4 minuty

Pomůcky: vytištěné případové studie (Příloha 1)

Cíl: Žáci se seznámí s dílčím problémem, souvisejícím s produkcí a spotřebou potravin.

Průběh:

K této aktivitě jsou připraveny 4 různé případové studie. Každý žák dostane jeden text. Žákům jsou rozdány tyto texty tak, aby v celé třídě mohly po přečtení textů vzniknout skupiny asi o 6 žácích (ke každému typu pracovního textu jedna skupina). Text si samostatně přečtou.

Přechod k další aktivitě:

Např. „*Nyní jste se dočetli více o konkrétních problémech. Vytvořte skupiny expertů na daný problém. Ti, co četli stejný text vytvoří skupinu a zkusí společně problém zanalyzovat.*“

Aktivita 4: „A ne jeden, ale proč?“ Skupinová analýza problému

Typ aktivity: Skupinová analýza textů.

Doba trvání: 5 minuty

Pomůcky: vytištěné případové studie (Příloha 1), popřípadě také tabule

Cíl: Žáci ve skupinách problém analyzují a pojmenují příčiny problému.

Průběh:

Žáci jsou vyzváni, aby utvořili skupiny podle toho, jaký text četli. Počet skupin je dán počtem různých pracovních textů, které učitel / lektor zvolil (tři nebo čtyři). Po seskupení dostanou za úkol na základě textu pojmenovat problém a jeho příčiny. Mohou se řídit strukturou (dobře napsat na tabuli):

KDE (se to děje) – CO (je tam za problém) – PROČ (problém vznikl)

Žáky je vhodné upozornit na to, že své téma budou (v Aktivitě 6) stručně prezentovat ostatním.

Přechod k další aktivitě:

Např. *„Nikdo z vás by jistě nechtěl být v kůži lidí, o kterých jste si četli. A i přesto, že se může zdát, že jejich problémy s námi nijak nesouvisejí, je to právě naopak. Vše je provázané. Pojdte vybrat možná řešení? Co můžeme začít dělat jinak, abychom takovým problémům předcházeli?“*

Aktivita 5: „A co já s tím?“ Hledání řešení / prevence.

Typ aktivity: Vybírání z možností řešení / prevence problémů s produkcí a spotřebou potravin.

Doba trvání: 4 minuty

Pomůcky: vytištěné případové studie (Příloha 1), vytištěné a rozstříhané papírky s návrhy řešení / prevence (Příloha 2)

Cíle: Žáci si uvědomí existenci množství možností, jak předloženým problémům předcházet / řešit je. Žáci si uvědomí vlastní možnost problémům předcházet / pomoci je řešit.

Průběh:

Během minulé aktivity učitel / lektor umístil ve třídě kartičky s návrhy na řešení / prevenci problémů popsaných v pracovních textech. Žáci si nyní ve skupinách kartičky prohlédnou a vybírají z nich ty, o nichž se domnívají, že jsou nejvhodnějšími řešeními či nejlepší prevencí problémů, o kterých se dozvěděli v pracovních textech.

Přechod k další aktivitě:

Např. *„Každá z vašich skupin teď ví něco jiného. Aby i ostatní věděli to, co víte vy, stručně jim o tom řekněte. Buďte struční a zaměřte se na to důležité: Kde se to děje, co je tam za problémy, co je příčinou problémů a jak bychom mohli podle vás těm problémům předcházet.“*

Aktivita 6: Prezentace

Typ aktivity: Prezentace skupin a diskuze.

Doba trvání: 15 minut

Pomůcky: vytištěné případové studie (Příloha 1), tabule

Cíle: Žáci prezentují výsledky skupinové práce ostatním - stručně vysvětlí dílčí problém, jeho příčiny a nastíní možnost řešení / prevence. Žáci se obeznámí s dalšími dílčími tématy problematiky produkce a spotřeby potravin.

Průběh:

Skupiny žáků postupně stručně prezentují ostatním svoji případovou studii. Mohou se řídit osnovou (vhodné napsat na tabuli):

KDE (se to děje) – CO (je tam za problém) – PROČ (problém vznikl) – CO S TÍM UDĚLÁME?

Po prezentaci každé skupiny lektor / učitel je prostor pro doplňující otázky, diskusi. V diskusi by učitel / lektor měl opravit nepřesnosti či případnou nesprávnou analýzu problémů a jejich příčin.

Možné vhodné doplňující otázky lektora / učitele. Např.

- Jak problém v tak daleké zemi souvisí s námi?
- Jak může obyčejný Evropan / Čech přispívat k zhoršování tohoto problému?
- Proč jste ze sady nabízených řešení vybrali právě ty, které jste vybrali?

Na závěr se učitel / lektor zeptá, co mají všechny případové studie společné. Na to poukazují tučně zvýrazněné věty v textech – jedná se o nerovné podmínky chudých a bohatých, zneužívání moci a bezohlednost majetných a mocných.

Alternativní průběh: Uvedení a vysvětlení aktivit 4 a 5 je možné provést najednou už při vysvětlování aktivity č.3.

Aktivita 7: Místo růstu trocha půstu – 2. část

Typ aktivity: Video

Doba trvání: 5 minut

Pomůcky: data projektor, počítač, reproduktory

Cíle: Žáci si uvědomí rizika klimatické změny, globálnost tohoto problému. Žáci se seznámí s odhodláním lidí, snažících se zastavit globální klimatickou změnu a jejím negativní dopady.

Průběh: V této části je vhodné pustit druhou část videa – **počínaje 3 min 50 sec.** Odkaz na video:

<https://www.youtube.com/watch?v=xnG2POOZUts>

Aktivita 8: Jídlo nás spojuje!

Typ aktivity: Reflexe, zpětná vazba formou tzv. diád.

Doba trvání: 6 minut

Cíle: Žáci vyjádří své pocity a dojmy týkající se problémů o nichž se dozvěděli.

Žáci vyjádří, co je nejvíc zaujalo, překvapilo.

Průběh:

Učitel / lektor žákům velmi stručně připomene hlavní témata, se kterými se žáci během lekce seznámili. Vybídne žáky, aby utvořili dvojice a aby si v nich krátce pohovořili o tom, jaký mají z lekce dojem a co je nejvíce překvapilo či zaujalo. Během tohoto rozhovoru ať si každý z nich zkusí uvědomit, co je pro něj/ni nejdůležitější informace a co vyvolalo nejsilnější emoci. Nakonec dá lektor / učitel prostor pro vyjádření některých z těchto dojmů těm, kteří se vyjádřit chtějí.

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Případové studie

Zábory půdy v Etiopii

Region Gambella na západě Etiopie je považován za kraj plný divoké přírody a velké biologické rozmanitosti. Různorodé kultury místních lidí žijí nejčastěji z pasterectví dobytka, pěstování čiroku a jiných plodin, a z lovu. Lépe řečeno, tihle lidé v Gambelle ještě do nedávna žili. Proč ale odešli?

Donucování a nesplněné sliby

„Lidé z naší vesnice se odmítali odstěhovat,“ říká jedna osoba z Gambelly (přála si, aby nebylo zveřejněno její jméno). „Začali nás nutit, stříleli. My jsme nechtěli odejít, i přesto, že nám vyhrožovali. Je to naše půda, jak bychom ji mohli opustit? Vzali nám naši zem, protože je úrodná a je tady dost vody, a pronajali ji investorům.“

„Když nás nutili se odstěhovat, vláda nám slíbila, že nám to vynahradí, že dostaneme potraviny, že nám dodají traktory, které by nám mohly pomoci

uživit se na novém místě. Slibovali nám také školu a lékařskou péči. Nic ale nedodrželi. **Investoři dostali naši půdu. Vláda dostala peníze a k nám se nedostalo vůbec nic.**“ Další svědek tvrdí: „Jeden z vládních činitelů byl proti tomuto projektu. A tak jej vláda uvěznila. Naštěstí se mu podařilo uniknout do Keni, kde žije jako politický uprchlík.“

Vše je na vývoz

Další ze svědků lamentuje: „Tohle není žádný rozvoj. Investoři ničí půdu i přírodu. My nemáme co jíst. A není tady ani ta slíbená škola. Ničí divoké ovoce. A taky bambus. Ten byl našim živobytím: potravou, krmivem pro zvířata, na vystlání postelí, na stavbu domů, na palivo. Investoři to ale všechno zničili, zničili naše lesy. To, co dělají, to vůbec není cesta rozvoje. Oni neobdělávají půdu pro lidi. Pěstují různé plodiny, ale všechno je jen na vývoz a pro místní lidi nic nezbyde. Vzali nám naši obživu, nevíme co dál. Je to jako by nás už zabili.“

Vypalování lesa – příprava pro pěstování cukrové třtiny a palmy olejné.

Zdroj: <http://www.alfredobini.com/report/LAND-GRABBING-OR-LAND-TO-INVESTORS>

Víš, že...

Dvě třetiny zemědělské půdy, která byla zahraničními investory koupena nebo pronajata, se nachází v zemích, kde je hrozí nedostatek potravin? (Týká se období 2000 – 2010).

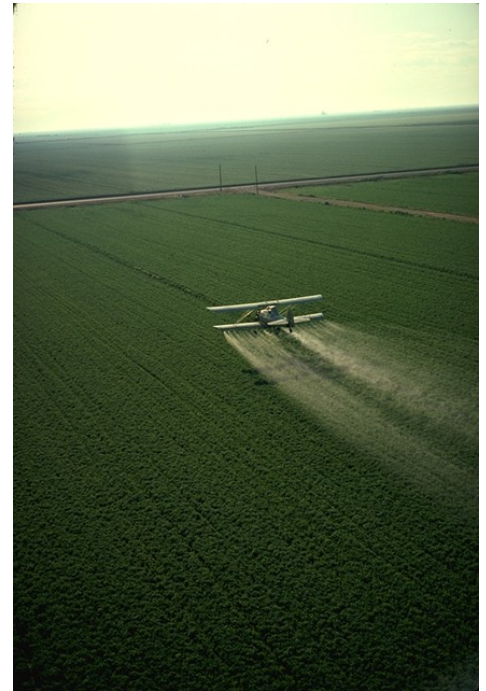
Dvě třetiny plodin, vypěstovaných zahraničními investory, byly určeny na vývoz?

Kromě exotických potravin se do ČR dováží i potraviny jako brambory či jablka? Kvůli jejich dovozu se každý rok spálí ekvivalent několika tisíců tun uhlí. Tyto potraviny lze přitom snadno pěstovat i u nás.

Zdroj: www.theguardian.com (článek: Ethiopians talk of violent intimidation as their land is earmarked for foreign investors)

Komu kápne z nekonečných lánů sóji pro výkrm?

V Brazílii je velice rozšířené pěstování sóji. Pole jsou ošetřována pesticidy. Tyto přípravky slouží k ochraně rostlin před plevele a různými živočišnými, houbovými či jinými škůdci. V květnu 2018 jela Franciana na motorce po silnici obklopené plantážemi sóji. Přímo nad její hlavou prolétlo letadlo rozprašující pesticidy. Francianě se okamžitě zatočila hlava, ucítila bolest a udělalo se jí zle. V nemocnici jí pak zjistili ji otravu pesticidy.

Ochrana pro rostliny - otrava pro lidi

„Nemohla jsem ani dýchat, skoro jsem se udusila,“ vzpomíná Franciana. Kvůli otravě má extrémně vysoký krevní tlak, infekci ledvin a potíže s dýcháním. „Už měsíc musím brát antibiotika.

To je moc dlouho, protože jsem těhotná. Mám strach o své dítě,“ sdělila

redaktorům. „Kdybych tehdy neměla helmu, asi by už bylo po mně.“ Případ Franciany není ojedinělý. Jen v roce 2016 bylo v Brazílii zaznamenáno 4208 případů otrav pesticidy, tedy asi 11 případů denně. 355 z nich skončilo úmrtím.

Soukromé zájmy na úkor lidí a přírody

Tyto případy však zřídka bývají ohlášené na polici a vyšetřovány. To proto, že **obyvatelé venkova mají strach z následků, jelikož majitelé půdy mají velkou politickou a ekonomickou moc.** Aktivisté a vědci často poukazují na fakt, že velká část z pesticidů, používaných v Brazílii, je podle výzkumů rakovinotvorná nebo jinak zdraví nebezpečná. V EU a USA a jiných zemích je používání těchto nebezpečných látek zakázáno. V Brazílii jsou však povoleny. „Brazílie se staví k tomuto problému velmi nedbale. Je to i kvůli tomu, že demokracie je zde velmi křehká,“ tvrdí Victor Palaez, profesor na univerzitě v Paranáu. „Veřejné instituce jsou mnohem více propojeny se soukromými zájmy, které prosazují na úkor lidí a přírody.“

Víš, že...

- Až 75 % veškeré zemědělské produkce se využívá jako krmivo pro zvířata?
- Většina sóji z Brazílie se vyváží do zahraničí – zejména do Číny a do EU, kde se používá jako levné krmivo pro zvířata ve velkochovech.
- Kvůli rozšiřování sójových plantáží lidé vypalují Amazonský prales. To má velmi negativní dopad na vše živé v oblasti, a přispívá to ke globální změně klimatu.

Zdroj: <https://news.mongabay.com/2018/08/brazils-pesticide-poisoning-problem-poses-global-dilemma-say-critics/>

Nerovné vyjednávání obchodních řetězců a dodavatelů

V České republice se ročně znehodnotí asi 830 000 tun potravin. Plývá se na všech úrovních, od producentů až po spotřebitele. Například v zemědělství se znehodnotí asi 34 % vypěstovaných potravin. Proč se to ale děje?

Jedna ze závažných příčin plýtvání byla odhalena díky výzkumu Ekumenické akademie. Obchodní řetězce mají na českém trhu těší tak významné postavení, že diktují téměř jakékoli podmínky na úkor svých dodavatelů. Při výzkumu se Ekumenické akademii jako první v Evropě podařilo překonat **strach dodavatelů – zemědělců** – promluvit o neférových vztazích s jejich odběrateli – obchodními řetězci. „Pro drtivou většinu zemědělců byl obrovský risk se s námi setkat a neustále opakovali, že se setkávají jen díky slíbené anonymitě,“ říká Tomáš Uhnák z Ekumenické akademie. Mnozí, ačkoliv velmi stáli o to promluvit o nekalých praktikách, setkání nakonec odřekli. „**Jednoduše se báli,**“ vysvětluje Tomáš Uhnák. Zemědělci sdělili, že nemají možnost ovlivnit znění smluv, které jsou proto často jednostranně výhodné pouze pro obchodní řetězce. Zemědělec například předem nezná objem odebraného zboží. Musí být tedy připraven na vše – když bude mít zboží málo, dostane pokutu

Fotografie: <https://a2larm.cz/2014/09/prulom-na-ministerstvu-zemedelstvi/>

Ilustrační foto – 400 tun paprik, které musely shnít na poli.
Fotografie: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/268884/400-tun-ceskych-paprik-prijde-nazmar-blesk-se-ptal-proc-je-nikdo-nekoupil.html>

za porušení smluvních podmínek, nebo mu odmítnuté zboží zůstane. Změna objednávky může přitom přijít ze dne na den i těsně před termínem dodání. **Obchodní řetězce tedy vytvářejí velice nestabilní prostředí plné nejistoty.** „Zrovna včera jsme dostali zpátky půl kamionu kedlubnů. Bylo jich tam 10 tisíc kusů. Jejich vada byla ta, že na nich byly ‚tupky‘,“ uvádí příklad z praxe Jaroslav Zeman, člen Zelinářské unie Čech a Moravy. Argument, že si kupující kedlubnu stejně oloupe, neuspěl.

Pokud by obchody snížily své nároky, mělo by to pozitivní vliv i na množství vyhazování. Zemědělci by zasadili méně, protože by měli jistotu, že prodají i ne zcela perfektní kusy. Současný trend zásadně ovlivňuje udržitelnost produkce a kvality potravin a přispívá k plýtvání s nimi.

Víš, že...

- Plýtvání potravinami je ze 31 % způsobeno vyhazováním jídla v domácnostech?
- Odhaduje se, že průměrný Čech za život vyhodí více než 5 300 kg jídla.

Zdroje:

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/unikatni-vyzkum-poprve-popsal-nerovne-vyjednani-obchodnich-retezcu-a-dodavatelu>

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/kvuli-estetickym-pozadavkum-supermarketu-konci-cast-urody-zemedelcu-vyhozena-na-poli>

<http://www.zelenezpravy.cz/plytvani-potravinami-ve-svedsku-a-ceske-republice/>

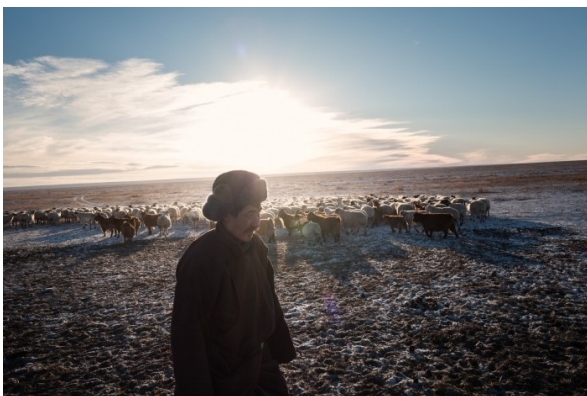
Drastické změny počasí a úbytek vody v Mongolské stepi

„Galt-núr, Šaryn-chonchor, Chojor-núr, Ganc-núr,“ Čandrálbal srká z misky čaj a vyjmenovává jezera, která v posledních letech v okolí vyschla. „Za kopečkem u našeho letního stanoviště bylo ještě jedno jezero, tomu se říkalo Chustyn-núr. Chust je mongolsky bříza. Na břehu toho jezera rostly břízy, ale už tam taky nejsou, uschly.“ Čandrálbal žije na severovýchodě Mongolska, u hranic s Ruskem a Čínou. Místní lidé o zdejších krajině, ale i tady je úbytek vody evidentní. „V posledních asi dvaceti letech je veliké horko a málo prší. Když neprší, tak neroste tráva a je gan – sucho. V letech 1995 a 96 to bylo ještě dobré, ještě pršelo, ale od té doby je horko a sucho,“ vzpomíná Čandrálbal. To, že voda v Dornodu mizí, potvrzuje také klimatolog Batjargal Zamba.

Změnu klimatu nezpůsobili, doplácí na ni však nejvíce

Sucho ale není jediným problémem, kterému musí mongolští pastevci čelit. Kritickým pro ně, podle klimatologa Batjargala Zamby, může být i další související trend, a to přesun srážek mezi letním a zimním obdobím roku. „V létě méně prší a v zimě naopak napadne více sněhu. Méně deště v letních měsících znamená úbytek trávy pro dobytek. Více napadaného sněhu zase způsobí, že se zvířata k trávě pod sněhem hůře dostávají.“ Tyto extrémní počasí jsou způsobeny klimatickou změnou. „**Státy jako Mongolsko ke světovým emisím uhlíku tolik nepřispívají. Místní lidé mají většinou skromný životní styl a skromnou spotřebu. Často se ale stávají oběťmi globální klimatické změny. Velké rozvinuté země by měly uznat svůj negativní podíl na změně klimatu a jít příkladem.**“

Čandrálbal si zapaluje cigaretu a pozoruje večerní horizont. „Stejně jako moji rodiče i já jsem od malička pásal dobytek a staral se o něj, takže mám dobytek moc rád. Kdybych ho neměl, jsem úplně chudý a nemám žádný život. Kdybych přišel do města, že chci dělat nějakou jinou práci, tak žádnou nenajdu. Dobytek, to je naše jediné živobytí.“

Víš, že...

- Extrémní počasí zažíváme na vlastní kůži i v České republice, zejména v podobě nebyvalého sucha. Srážky se častěji vyskytují v podobě příliš silných dešťů, kdy se voda nestíhá vsáknout do půdy.
- Kvůli dlouhé tradici průmyslu je Česká republika 5. zemí v historické produkci CO₂ v přepočtu na jednoho obyvatele?
- Ve srovnání s jinými zeměmi EU patří ČR ke státům, které vypouští nejvíce skleníkových plynů na obyvatele?

Zdroj: <http://www.rozvojovka.cz> (článek: Mongolské léto na konci světa)

Příloha 2 – „A co já s tím?“ - Hledání řešení / prevence

<p>Můžu preferovat sezónní a lokální potraviny před produkty nesezónními a z dovozu.</p>	<p>Můžu podpořit skupinu Zachraň jídlo nebo Food Not Bombs které upozorňují na problém plýtvání a aktivně tomu brání.</p>
<p>Můžu nakupovat na tržnici a v malých obchodech namísto obchodních řetězců.</p>	<p>Můžu jíst méně masa a jiných živočišných výrobků.</p>
<p>Můžu zabránit plýtvání potravinami u nás v domácnosti.</p>	<p>Můžu si dobře rozmyslet, co potřebuji. Nenechat se oklamat reklamou.</p>
<p>Můžu prezentovat svůj názor na veřejné akci. Zorganizovat nebo zapojit se do happeningu, demonstrace.</p>	<p>Můžu upřednostňovat potraviny s certifikátem Fair-trade, BIO nebo ekologického zemědělství.</p>
<p>Můžu se podílet na osvětě: sdílet informace s dalšími lidmi a podporovat pozitivní změnu v jejich chování. Začít můžu přáteli a rodinou.</p>	<p>Můžu raději k přesunu používat skejt, kolo, koloběžku, brusle nebo MHD než jezdit autem – zmenším tak množství skleníkových plynů.</p>

<p>Můžu vyžadovat změny od politiků a od vedení firem: psát jim dopisy, e-maily a žádat změnu a zodpovědný přístup.</p>	<p>Můžu ovlivnit politiky v jejich rozhodování: např. podepsáním petice, případně jejím založením nebo sbírání podpisů.</p>
<p>Můžu se stát samozásobitelem/kou: pěstovat potraviny na vlastní zahrádce, balkoně nebo na společné zahradě (školní zahrada, předzahrádka před panelákem...).</p>	<p>Můžu začít odebírat elektřinu z obnovitelných zdrojů a přestat tak podporovat spalování uhlí a vypouštění skleníkových plynů.</p>
<p>Můžu získávat zeleninu skrz Komunitou podporované zemědělství: Skupina lidí se domluví se zemědělcem. Ten jim za smluvenou cenu celý rok dodává v bedýnkách to, co vypěstoval (lidé neplatí za konkrétní produkty, ale za práci).</p>	<p>Můžu pomáhat organizacím, které se zabývají environmentálními a sociálními problémy a pomáhají je řešit, např. Ekumenická akademie, NaZemi, Hnutí DUHA, Arnika, Glopolis, Greenpeace...</p>
<p>Můžu jezdit vlakem / autobusem, nemusím létat letadlem – obrovsky tak zmenším množství vypouštěných skleníkových plynů.</p>	

Další informace k tématu – pro učitele / lektory

1. Klima se mění – tady a teď

V současnosti je přirozený skleníkový efekt zesilován dodatečně vypouštěnými skleníkovými plyny. V důsledku toho se v atmosféře „zachytí“ víc tepla a globální teplota stoupá. V zemích globálního Jihu je klimatická změna mnohem palčivější, ale i v Evropě, kde třídíme odpad, máme čistou vodu a podnikáme kroky ke snižování znečištění ovzduší, jsou důsledky klimatické změny stále citelnější. Klimatickou změnou jsou nejvíce postiženy tzv. rozvojové země. Závislost na zemědělství je tam mnohem vyšší než v zemích bohatých. Přístup k vodě a úrodné půdě je pro venkovské obyvatelstvo klíčový. Mnoho lidí je také obětí záborů půdy, tzv. landgrabbingu. Pokud o půdu, která jim dávala obživu, přijdou, stěhují se do měst. Tam pak žijí ve slumech v chudobě a totální závislosti na humanitární pomoci.

Námi produkováné skleníkové plyny jsou obrazem současného životního stylu a souvisí s našimi životy: dopravou, spotřebou zboží (např. elektroniky.), topením, spotřebou energií i potravin. Dopady spojené se změnami klimatu jsou dnes snadno rozeznatelné a začínáme je zažívat na vlastní kůži i v Česku. Naše životní podmínky ovlivňují silné deště a vichřice střídané dlouhými obdobími sucha.

V letech 2008 až 2013 vedly přírodní katastrofy k vysídlení v průměru 27 milionů lidí ročně. Obyvatelé nízko položených pobřežních oblastí bude ohrožovat stoupající hladina moří. Ohrozí i 50 největších pobřežních měst na světě (např. Tokio, Singapur, Dháka, Miami, Benátky, Amsterdam).

Co nás čeká, když nic nezměníme?

- Globální teplota se bude stále zvyšovat. Budeme si tedy muset zvykat na stále častější extrémní výkyvy počasí – silné bouře, přívaly dešťů a bleskové povodně.
- Přírodní katastrofy budou běžné. Vědci odhadují, že by následkem extrémního počasí mohly být ke konci století postiženy každý rok dvě třetiny Evropanů.
- Země bude stále více ohrožena suchem. Musíme se připravit na častější lesní požáry, ztráty úrody i na vysychající studny a koryta některých řek. U nás již dnes cítíme dopady dlouhodobého sucha na jižní Moravě i v dalších regionech.
- Základní potraviny budou stále dražší a bude jich nedostatek. V důsledku klimatických změn můžeme čekat nedostatek úrody a zvyšující se cenu plodin.
- V budoucnu by se mohly dát do pohybu miliony lidí. Už dnes se řada lidí stěhuje kvůli nedostatku vody do jiných oblastí, v budoucnu se přidají kvůli klimatickým změnám i další.

Změna klimatu výrazně ovlivňuje a v budoucnu ještě více ovlivní migraci.

Přístup k jídlu

Kvůli nepříznivým podmínkám bude ohrožena kvalita a množství úrody. V budoucnu tak můžeme očekávat ještě daleko závažnější a častější nedostatek potravin v zemích globálního Jihu. To jsou špatné zprávy také pro ženy a dívky, které často jako první zmenšují svou porci, aby nechaly více jídla ostatním členům rodiny. V době nedostatku je tak jejich zdraví ve větším ohrožení. Zvláště důležitá je pak kvalitní výživa u nastávajících matek a malých dětí, protože období před narozením a v prvních letech života je rozhodující pro zdravý vývoj dítěte. Výživa má také vliv na prospěch dětí ve škole.

Každý osmý člověk již dnes trpí hladem.

Podvýživa podle typu domácnosti (odhad z r. 2005):

- 50 % domácnosti drobných pěstitelů a pěstitelky
- 20 % domácnosti ve městech
- 20 % domácnosti na venkově nevlastnící půdu
- 10 % domácnosti žijící z pastevevství či rybolovu

Podvýživa podle oblasti (2010, v milionech):

578	Asie a oblast Pacifiku
239	subsaharská Afrika
53	Latinská Amerika a Karibik
37	Blízký východ a severní Afrika
19	Země globálního severu (tzv. „vyspělé země“)

V roce 2050 bude podle odhadů OSN žít na planetě více než 9 miliard lidí a téměř 1 miliarda z nich bude trpět hladem. Mezi hladovějícími bude více než 60 % žen.

Přístup k vodě

Vyšší teploty a rozdílné rozložení srážek již dnes ovlivňují zásoby pitné vody a zemědělskou produkci. Současný nedostatek vody je jednou z nejpálčivějších světových otázek a podle scénářů budoucího vývoje klimatu bude v budoucnu situace daleko kritičtější. Změna klimatu, odlesňování a dezertifikace vedou ke snižování dodávek vody.

1 miliarda lidí nyní žije bez přístupu k nezávadné pitné vodě. Do roku 2025 budou v oblastech postihovaných velkým suchem žít až 2,4 miliardy lidí.

2. Globalizace a potraviny – Co děláme špatně

Pokaždé, když otevřeme ledničku nebo spíž, vstupujeme do globálního potravinového systému. Globální potravinový systém, který se již dnes musí potýkat s následky změn odehrávajících se na planetě Zemi, je zodpovědný za produkci nezanedbatelného množství skleníkových plynů. Zemědělství a další využívání půdy má v porovnání s ostatními ekonomickými sektory za následek až 24% globálních emisí skleníkových plynů. K této zátěži pro životní prostředí ale musíme připočítat také ekologickou stopu, kterou za sebou zanechávají další články distribučního řetězce i naše stravovací návyky – dopravu potravin, energii nutnou pro další úpravu surovin, skladování a samozřejmě také emise, které vznikají, když se ztracená nebo zkažená část úrody dostane na skládku, kde se dále rozkládá. Všechny tyto zdroje emisí se sčítají a přispívají ke klimatickým změnám.

Ukazuje se, že změna klimatu povede v budoucnu ke snížení výnosů ve většině tropických a subtropických oblastí, což negativně ovlivní potravinovou bezpečnost zejména v tzv. rozvojových zemích. Závislost na zemědělství je v těchto zemích mnohem vyšší než v zemích bohatých. Přístup k vodě, úrodné půdě a osivům je tak pro obyvatele venkova klíčový.

Cesta potravin:

farmáři – farma – přeprava ke zpracování – zpracovatelské centrum – globální doprava – distribuční centrum – přeprava do obchodu – obchod – zákazníci

V důsledku nerovnoměrné distribuce potravin i dalších faktorů v současnosti téměř miliarda lidí hladoví. Oproti tomu ve více než polovině vyspělých zemí trpí přes 50 % populace nadváhou.

Celosvětově umírá každý rok 36 milionů lidí z důvodu nedostatku jídla a 29 milionů lidí z důvodu přemíry jídla. Na každou podvyživenou osobu připadají dvě obézní či s nadváhou – 868 milionů podvyživených lidí, 1,5 miliardy obézních či s nadváhou.

Svět stojí před velkou výzvou. Zdá se, že s růstem populace a s ekonomickým rozvojem by do roku 2050 mohla celosvětová poptávka po potravinách vzrůst až o 70%!

Pokud bychom chtěli dodat potřebný počet kalorií těm, kteří trpí hladem, představovalo by to pouhá 3% současné celosvětové nabídky potravin.

2.1. Není pole jako pole

Mohlo by se zdát, že odpověď na vzrůstající nároky na produkci potravin v souvislosti s klimatickou změnou představuje moderní průmyslové (intenzivní) zemědělství. Odlesňování, vytváření obrovských pěstebních ploch, rostoucí nároky na zavlažování, používání syntetických hnojiv a další postupy, které jsou intenzivním zemědělstvím využívány, situaci ale jen zhoršují.

Zvyšování závislosti na průmyslovém zemědělství nás může dostat do ještě větších problémů.

Faktory ovlivňující životní prostředí v konvenčním zemědělství:

- Eroze a narušení půdy v důsledku intenzivního využívání zemědělské půdy
- Pěstování monokultur (rostlin jednoho druhu)
- Scelování pozemků
- Výrazná a těžká mechanizace
- Znečištění půdy a vody, ohrožení pracovníků v důsledku používání syntetických dusíkatých hnojiv a pesticidů
- Závislost na vnějších “vstupech” (energie, osiva, hnojiva, pesticidy)
- Vzrůstající nároky na zavlažování
- Narušení uzavřeného koloběhu látek v důsledku oddělení rostlinné a živočišné výroby

Na základě měření v letech 2001–2010 se předpokládá, že dojde ke globálnímu nárůstu emisí ze zemědělství o 18 % do roku 2030 a až o 30 % do roku 2050.

Postavení drobných zemědělců

Takzvané „levné“ komodity, produkované zemědělským průmyslem, představují ve skutečnosti velmi vysoké finanční, ekologické a sociální náklady. Intenzivní průmyslové zemědělství vytlačuje produktivní venkovské rodiny z úrodné zemědělské půdy, negativně ovlivňuje zadlužení drobných pěstitelů a pěstitelek a místo zdravých a odolných komunit způsobuje závislost a chudobu. Drobní pěstitelé a pěstitelky produkují většinu potravin konzumovaných v zemích globálního Jihu a přispívá tím významně ke snižování chudoby a k potravinové bezpečnosti. Měli by proto mít spolu se svými

rodinami a komunitami zásadní úlohu ve všech snahách o zvládnutí budoucí potravinové krize.

Drobní zemědělci obhospodařují 80% z 500 milionů malých farem a produkuje 80% potravin konzumovaných ve většině zemí tzv. rozvojového světa, zejména v jižní Asii a subsaharské Africe. Tři čtvrtiny chudých lidí na světě žijí ve venkovských oblastech a většina z nich je závislá právě na zemědělské výrobě.

2.2. Přístup k půdě a k osivům

Ztráta zemědělské půdy znamená ztrátu produkovaných potravin, pracovních míst, celých komunit i části kultury. Půda není a nemůže být zbožím, ani zdrojem zisku. Podobu a stav půdy v současnosti ohrožují expandující města, přeměna zemědělské půdy na stavební parcely a rekreační zařízení, odlesňování, neudržitelné využívání půdy, znečištění a klimatická změna. Situace je tak vážná, že současná míra degradace půdy ohrožuje schopnost uspokojit potřeby budoucích generací.

Každý pěstitel či pěstitelka může ze svých rostlin získat semínka, ze kterých si v příští sezóně opět předpěstuje sazenice. Tento cyklus probíhá po tisíciletí a díky němu mohly vzniknout krajové, místní i rodinné odrůdy. Tlak intenzivního zemědělství orientovaného na výnos napáchal škody. V roce 1996 vlastnilo 10 největších osivářských firem 30 % trhu. Dnes tři největší firmy ovládají přes 50 % trhu a jsou zároveň hlavními výrobci pesticidů!

Land grabbing

Hrozbu pro drobné zemědělce představuje tzv. land grabbing – sporné zabírání zemědělské půdy investory. To se děje bez svobodného a informovaného souhlasu místních komunit. Zábory půdy často vedou k tomu, že jsou zemědělci nuceni opustit své domovy a celé rodiny musí čelit nedostatku financí i potravin. Zabraná půda se využívá k produkci komerčních plodin – cukrová třtina, palmový olej, sója – často určených pouze pro vývoz.

Více než 60% plodin pěstovaných na pozemcích, které skupují zahraniční investoři v tzv. rozvojových zemích, je určeno k vývozu, místo aby zásobovaly místní komunity.

40 % zemědělské půdy potřebné k vypěstování zemědělských produktů, které konzumujeme, leží mimo EU.

Lidská strava se zredukovala ze zhruba 8 500 konzumovaných rostlin na osm celosvětově obchodovaných a dostupných komodit.

Co znamená potravinová suverenita?

Potravinová suverenita je právo na zdravé a kulturně specifické potraviny, produkované ekologicky šetrně a trvale udržitelně. Potravinová suverenita staví ty, kteří potraviny produkuje, distribuují a konzumují, do centra potravinového systému.

Nové cesty jídla: Krátké, lokální potravinové řetězce, podpora rozmanitých tržních cest a budování blízkých vztahů mezi těmi, kdo jídlo produkuje, a těmi, kdo jej jedí.

Smysluplná práce v zemědělství: Férové pracovní i sociální podmínky pro všechny, kdo pracují na vzniku a cestách našeho jídla. Podpora rodinných hospodářství a statků jako míst

pro smysluplnou a dobře placenou práci na venkově.

Sdílení společného bohatství: Půda, voda, ale i osiva či dokonce znalosti a vědomosti nejsou zboží, ale společné bohatství, je třeba je rozvíjet a užívat svobodně a odpovědně, tak aby k nim měl přístup každý.

3. Cesta potravin

Pouze zlomek peněz, které utratíme za potraviny, se dostane skutečně k těm, kteří potraviny pěstují. Dnes už není pochyb o tom, že právě současný globální potravinový systém znevýhodňuje stále více lidí jak u nás, tak v zemích globálního Jihu. Tlak na co nejvyšší zisk se projevuje v celém dodavatelském řetězci a jsou to hlavně drobní zemědělci a zaměstnanci, kteří tím trpí nejvíce.

Pro 85 % českých domácností je nějaký typ řetězce hlavním místem nákupu potravin.
15 % raději zajde do lokálního obchodu.

Víte, že nás mají supermarkety v hrsti?

- Řetězce mají velkou vyjednávací sílu. Svě dodavatele často nutí do velmi nevýhodných obchodních podmínek, přenáší na ně obchodní rizika a tlačí je k extrémně nízkým cenám.
- Pro mnohé dodavatele neexistuje jiná alternativa než dodávat zboží do obchodních řetězců, pokud chtějí udržet svou výrobu a zůstat součástí trhu.
- Řetězce prohlubují problém nadprodukce. Aby zemědělci dostáli smluvním podmínkám, musí mnohdy zasít více, než by bylo potřeba. Potraviny, které zkonsumovány nejsou, končí často zaorané v poli nebo na skládkách.
- Aby producenti potravin dokázali konkurovat požadované ceně na trhu, šetří v oblasti mezd, pracovních podmínek a surovin.
- Snahy o co nejnižší výrobní náklady a nejvyšší výnosy vedou ke zvyšující se intenzitě výroby či pěstování, používání zemědělské chemie i k šetření na pracovních pomůckách. Trpí tak hlavně zaměstnanci a životní prostředí.

3.1. Plýtváme ve velkém

Část zemědělské produkce ztratíme již cestou od výrobců k velkoodběratelům či obchodním řetězcům. Zelenina a ovoce jsou podrobovány přísné kontrole krásy a nedokonalosti se neodpouštějí. Nevykoupené ovoce a zelenina končí v tom lepším případě jako krmivo pro zvířata, v tom horším případě jsou potraviny odvezeny na skládku, kde hnijí a produkují skleníkové plyny.

Nikdo z nás nemá radost z toho, že vyhazuje potraviny do popelnice, ale přesto se tomu v našich domácnostech neumíme vyhnout. Trpí tak zbytečně životní prostředí i rodinný rozpočet. Lákavé nabídky, výhodné slevy, velké nákupy na několik dní dopředu a nevhodné skladování – to jsou hlavní důvody, proč vzniká v domácnostech tolik “jedlého” odpadu.

Ročně se na celém světě vyhodí asi 1,3 MILIARDY TUN jídla.

20% MASA
 20% LUŠTĚNIN
 45% KOŘENŮ A HLÍZ
 45% OVOCE A ZELENINY
 35% RYB A MOŘSKÝCH PLODŮ
 20% MLÉČNÝCH VÝROBKŮ
 30% OBILOVIN

Každý devátý člověk na světě trpí hladem, přesto se třetina všeho vyprodukovaného jídla na světě vyhodí nebo znehodnotí.
 Průměrný Čech zbytečně vyhodí kolem 94 kg jídla ročně.

3.2. Zavalení odpadem

Mnoho z nás sáhne v hektickém pracovním dni po kávě a jídle s sebou. Nákup pořídíme v nejbližším supermarketu a s potravinami tak domů přivážíme horu obalů. Největší problém pro životní prostředí představují právě nadbytečné jednorázové obaly.

I když se může zdát současný svět bez plastových obalů nepředstavitelný, alternativy existují. Snažit se odpad třídit a recyklovat je jedna cesta, ale nejlepší je vzniku odpadů úplně předcházet. Tzv. koncept Zero Waste v sobě ukrývá mnoho tipů a návodů, jak toho docílit.

Průměrná česká rodina vyprodukuje ročně 1,2 tuny odpadu. Zásadní část představují jednorázové obaly.

Celá polovina veškerého doposud vyrobeného plastu se vyrobila v posledních 13 letech, ale zrecyklováno bylo jen 9 %.

ZMĚNA JE NA NÁS. JAK SE MŮŽEME ZAPOJIT?

Globální cíle

Snažit se něco změnit pouze na osobní, lokální nebo národní úrovni u globálně provázaných problémů nestačí. Na mezinárodní úrovni tak na půdě OSN v roce 2015 vznikla „Agenda pro udržitelný rozvoj 2030“, jejímž hlavním cílem je, aby všichni lidé na světě mohli žít důstojný život bez chudoby, hladu a nerovnosti, a mohli plně rozvinout svůj potenciál. Agendu tvoří 17 konkrétních Cílů udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals – SDGs).

- Cíl 1: Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
- Cíl 2: Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství
- Cíl 3: Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
- Cíl 4: Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny.

- Cíl 5 : Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
- Cíl 6: Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi
- Cíl 7: Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie
- Cíl 8: Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
- Cíl 9: Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace
- Cíl 10: Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi
- Cíl 11: Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
- Cíl 12: Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu
- Cíl 13: Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů
- Cíl 14: Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje
- Cíl 15: Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
- Cíl 16: Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
- Cíl 17: Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Udržitelný rozvoj znamená SPOLUPRACOVAT, více myslet na druhé a vážit si životního prostředí. Se zvyšujícím se počtem podporovatelů a podporovatelek vzrůstá šance, že zvládneme vyvinout dostatečný tlak na včasnou změnu současného globálního potravinového systému. Přidejte se i vy! Cestou je podporovat takové ekonomické aktivity, kterým nejde jen o maximalizaci zisku, ale i o společenský prospěch. Jinými slovy o lidi a přírodu.

Solidární sociální ekonomika

- Usiluje o spravedlivý systém fungování hospodářství a společnosti
- Naplňuje potřeby člověka i místních komunit
- Bere ohled na životní prostředí
- Podporuje takové ekonomické aktivity, kterým nejde jen o maximalizaci zisku, ale i o společenský prospěch

Podle OSN existuje celosvětově 761.221 družstev a vzájemných společností s 813.5 miliony členů a 6.9 miliony zaměstnanců.

V Evropě najdeme zhruba 2 miliony organizací sociální a solidární ekonomiky, které zaměstnávají přes 11 milionů lidí (to odpovídá 6 % pracující populace EU).

Férový obchod

Fair Trade, neboli „spravedlivý obchod“, je mezinárodní hnutí, jehož cílem je nabídnout veřejnosti celkově jiný koncept obchodování založený na solidaritě se znevýhodněnými výrobci v rozvojových zemích a na spravedlivém dělení zisků mezi producenty a obchodníky. Je-li zboží obchodováno podle Fair Trade principů, je zaručeno, že při jeho výrobě nebyla zneužita dětská ani nucená práce, dělníci dostávají spravedlivou mzdu, za kterou užijí sebe a své rodiny, a pou, kterežité zemědělské a výrobní postupy jsou pokud možno šetrné k lidem i životnímu prostředí. Fair Trade dále usiluje o dlouhodobé, stabilní a co nejpřímější obchodní vztahy mezi výrobcem a prodejci. Původ zaručuje buď certifikační známka FAIRTRADE nebo členství organizace v mezinárodní asociaci Fair Trade – WFTO. Fair trade

zaručuje stabilní výkupní ceny potravin a dlouhodobou podporu ze strany zapojených družstev a zaměstnavatelů. Poskytuje drobným pěstitelům možnost investovat do rozvoje svých farem, čímž přispívá k udržení venkovské ekonomiky a zamezení migrace do měst. Ženy zde mají stejná práva jako muži a v mnoha případech pracují na manažerských pozicích.

Základní principy fair trade:

- výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí
- dlouhodobé obchodní vztahy
- sociální prémie k férové výkupní ceně
- dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- zákaz nucené a dětské práce
- dlouhodobě udržitelný rozvoj místních komunit
- kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie
- šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů

KPZky – Komunitou podporované zemědělství

Hnutí, které v současnosti čítá stovky tisíc lidí po celé Evropě, umožňuje alternativu k průmyslově pěstovaným a globálně obchodovaným potravinám. Koncept komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) tak pomáhá obnovit narušený vztah mezi těmi, kteří potraviny produkují, a těmi, kteří je konzumují. KPZky jsou jednou z cest, jak podpořit místní ekonomiku.

Principy:

Partnerství – stvrzené smlouvou mezi podílčníky a producenty

Solidarita – vzájemná podpora producentů a spotřebitelů (sdílení rizik..)

Lokálnost – snaha podporovat princip lokálních ekonomik. Komunita podporuje vznik a rozvoj zemědělců v blízkém okolí

Ekologie – zapojení zemědělců, kteří respektují životní prostředí, přírodní a kulturní dědictví a zdraví lidí

*My, kdo nakupujeme, vaříme a jíme potraviny, máme větší moc, než si sami uvědomujeme.
Pokud jednohlasně řekneme, že chceme raději tohle než tamto, staneme se silou, která působí na celý systém.*

Jak mohou jednotlivci zlepšit současnou situaci?

Například tím, že postupně změní své stravovací návyky. Každý může přispět k tomu, aby byl tento systém spravedlivější.

5 kroků kterými snížíme svůj negativní dopad na klima a budeme jíst lépe a kvalitněji:

1. NEPLÝTVEJME

Pokud si rozmyslíme, co budeme jíst a jak zužitkujeme zbylé jídlo, můžeme výrazně omezit plýtvání jídlem

SKLADUJTE CHYTŘE: Ovoce a zeleninu dávejte do lednice. Vydrží déle a vy méně vyhodíte.

NEVYHAZUJTE ZBYTKY: Doma ani v restauracích.

PLÁNUJTE SVÉ JÍDLO: Udělejte si seznam (na papír, do mobilu či aplikace) a nakupte pouze to, co opravdu potřebujete

2. DEJME PŘEDNOST SEZÓNÍM POTRAVINÁM

Ve snaze vypěstovat nevhodné potraviny na nevhodném místě v nevhodnou roční dobu se vyplývá obrovské množství energie. Hledejme, co zrovna dozrává v našem okolí a objevíme výtečné ovoce a zeleninu

INFORMUJTE SE: Zjistěte si, jaké potraviny jsou aktuálně v sezóně. Vždycky se budete mít na co těšit.

PTEJTE SE: Kde bylo vaše jídlo vypěstováno, v jakých podmínkách a jakou cestu urazilo.

3. PODPORUJME DROBNÉ ZEMĚDĚLCE

Podporou drobných pěstitelů a pěstitelek pomáháme malým hospodářstvím po celém světě a chráníme tak schopnost i v budoucnosti vypěstovat dostatek jídla pomocí udržitelných postupů.

KUPUJTE ZODPOVĚDNĚ: Vybírejte produkty a značky, které zaručují, že je spolupráce s drobnými zemědělci spravedlivá. Hledejte ve svém obchodě i oblíbené kavárně fairtradové výrobky.

PĚSTUJTE: Zkuste si vypěstovat své vlastní ovoce a zeleninu (třeba i na balkóně) nebo se spojte s dalšími lidmi a založte společně KPZku.

SPOJTE SE S FARMÁŘI: Nakupujte na farmářských trzích nebo se zapojte do KPZky.

DEJTE NAJEVO VAŠE NÁZORY: Obracejte se na výrobce, obchodníky a politiky a přesvědčte je o nutnosti vytvořit pro pěstitele a pracovníky v zemědělství lepší podmínky.

4. OMEZME SPOTŘEBU MASA

Když budeme jíst o trochu méně masa a mléčných výrobků, dramaticky tím snížíme dopad naší stravy na životní prostředí.

ZKUSTE TO BEZ MASA: Uvařte sobě a své rodině alespoň jednou týdně jídlo bez masa. Vyměníte-li jednou týdně jeden pokrm z hovězího masa za vegetariánské jídlo – například luštěniny – ušetříte na pokrmu pro čtyři osoby téměř 6000 litrů vody!

5. VAŘME ÚSPORNĚ

Jen několik malých změn ve způsobu, jakým vaříme, může omezit plýtvání vodou a energiemi. Vedle přínosu pro životní prostředí šetříme i finance.

VYPÍNEJTE SPOTŘEBIČE: Vypínejte nebo odpojujte mikrovlnnou troubu a ostatní kuchyňské spotřebiče ze zásuvky vždy, když je nepoužíváte.

VAŘTE CHYTŘE: Používejte jen tolik vody, aby v ní zelenina byla ponořená. Stáhněte plamen, jakmile vodu přivedete k varu. Používejte pokličku.

Další typy ke změně:

- Využijte své možnosti a staňte se aktéry a aktérkami změn. Spojte síly s rodinou, přáteli, sousedy a kolegy. Sbírejte užitečné tipy na obchody s kvalitními potravinami, sdílejte osvědčené recepty, triky nebo rovnou založte spolek.
- Zjistěte, jak přistupuje k potravinám škola, do které chodíte. Sledujte např. Fairtradové školy (www.fairtradovamesta.cz), program Zdravá školní jídelna (www.zdravaskolnijidelna.cz) nebo projekt pěstování ovoce a zeleniny přímo ve školách a školkách Záhony pro školky (www.zahonyproskolky.cz).
- Zkuste zjistit, jestli není někde v okolí komunitní zahrada. Můžete tak obohatit svůj jídelníček o další lokální suroviny. Nenašli jste? Založte vlastní! Vše o komunitním zahradničení najdete na stránkách organizace Kokoza (www.kokoza.cz).
- Hledejte možné alternativy, např.: Iniciativa potravinové suverenity (www.potravinovasuverenita.cz) pomáhá rozvoji místních potravinových systémů. Chcete založit KPZku? Najděte si informace na www.kpzinfo.cz nebo se obraťte na Asociaci místních potravinových

iniciativ (www.asociaceampi.cz).

- Zapojte se do oslav Světového dne pro fair trade. Slaví se každý rok druhou květnovou sobotu.
- Podpořte projekty, které se snaží pomoci rodinám v ČR zajistit přístup k potravinám. Potraviny a drogistické zboží můžete darovat během Národní potravinové sbírky (www.potravinypomahaji.cz) nebo celoročně Potravinové bance ve vašem kraji (www.potravinovabanka.cz).

Výukové materiály vznikly v rámci projektu podpořeného Magistrátem hlavního města Prahy. Obsah je zcela na odpovědnosti Ekumenické akademie a nemůže tak být považován za stanovisko MHMP.